Pakhtunkhwa پښتونخوا

دپښتنو ټولنيز ولسوليز ګوند خپرونه

۲۰ مه ګڼه   ۱۹۹۹کال

Jahrg./vol:1999/13 nummer/ no: 20

PASHTOONKHWA / PASCHTUNCHWA

**ORGAN DER SOZIALDEMOKRATISCHEN
PARTEI DER PASCHTUNEN Paschtunchwa/Afghanistan**

ORGAN OF THE PASHTOONS SOCIAL DEMOCRATIC PARTY (PSDP) - Pashtunkhwa/Afghanistan

V.S.I.P / Responsible for contents

DR. KABIR STORI
RICHARDSTR. 5
50389 Wesseling - Germany
Tel.: 0049 2236 83463

Editorial Board /Redaktion د خپروني جرګه:

Ali Khan Mahsood	علي خان محسود (مسېد)
Hedayat Bangash	هدایت الله خان بنګش
Mabariz Zapi	خان محمد مبارز ځاپی
Aziz Sarshar	عزیز سرشار
Nasir Stori	نصیر ستوری اسپیزی
Gul Ghutai Kunarai	ګل غوټۍ کونړی

www.pashtoonkhwa.com
pashtoonkhwa@gmail.com
psdp@gmx.net

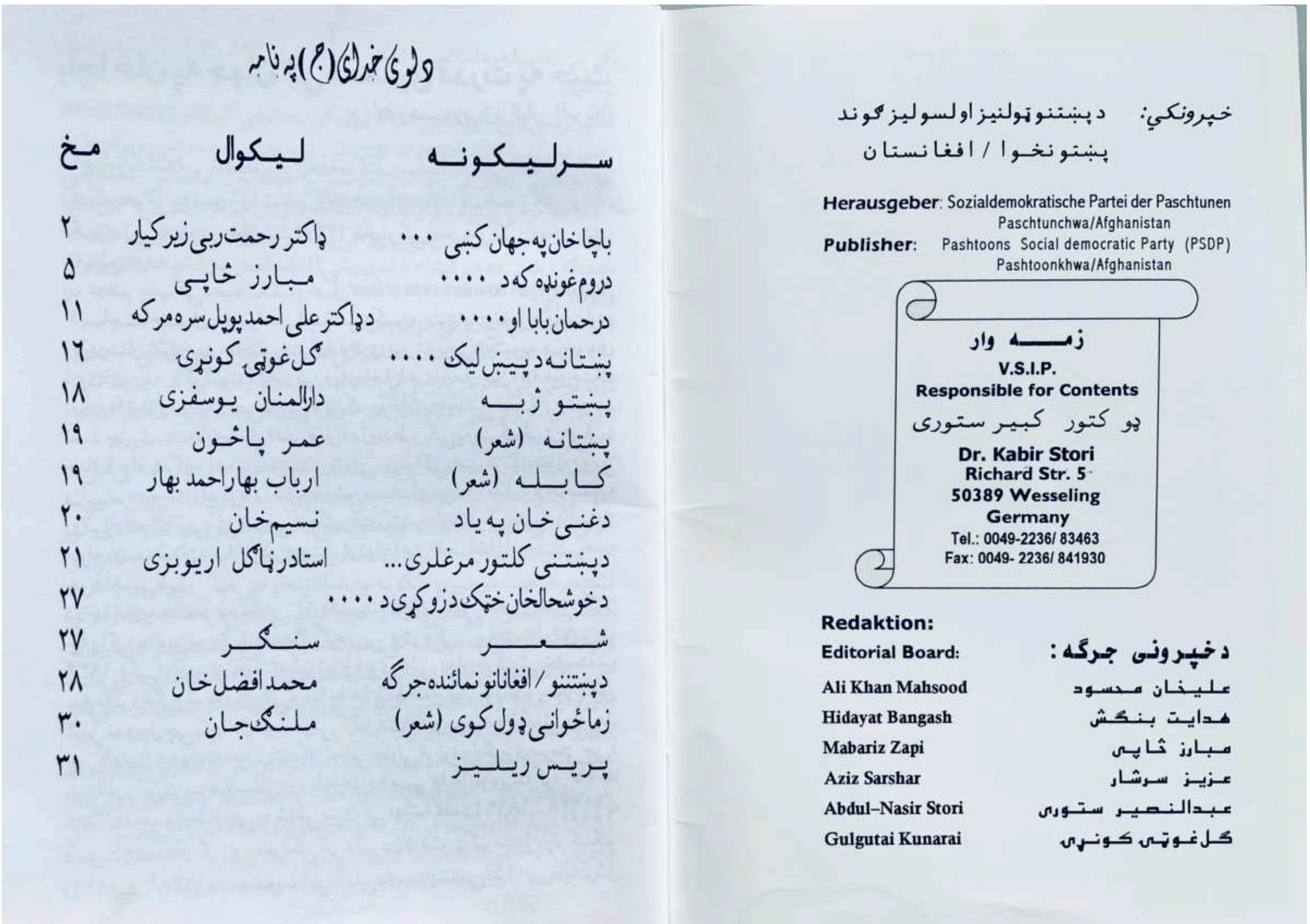

دلوی خدای (ج) په نامه

سرلیکونه	لیکوال	مخ
باچاخان په جهان کښې ...	ډاکتر رحمت ربی زیرکیار	۲
دروم غونډه که د	مبارز ځاپی	۵
درحمان بابا او....	دډاکتر علی احمد پوپل سره مرکه	۱۱
پښتانه د پېښ لیک	ګل غوټۍ کونړی	۱۶
پښتو ژبه	دارالمنان یوسفزی	۱۸
پښتانه (شعر)	عمر پاخون	۱۹
کابله (شعر)	ارباب بهاراحمد بهار	۱۹
دغنی خان په یاد	نسیم خان	۲۰
دپښتنی کلتور مرغلری...	استادرنګ‌ګل اریوبزی	۲۱
دخوشحالخان ختک دزوکړی د		۲۷
شعر	سنګر	۲۷
دپښتنو / افغانانو نمائنده جرګه	محمد افضل خان	۲۸
زماځوانی ډول کوی (شعر)	ملنګ جان	۳۰
پریس ریلیز		۳۱

خپرونکي: د پښتنو ټولنیز اولسولیز ګوند
پښتونخوا / افغانستان

Herausgeber: Sozialdemokratische Partei der Paschtunen
Paschtunchwa/Afghanistan
Publisher: Pashtoons Social democratic Party (PSDP)
Pashtoonkhwa/Afghanistan

زمه وار
V.S.I.P.
Responsible for Contents
ډوکتور کبیر ستوری
Dr. Kabir Stori
Richard Str. 5
50389 Wesseling
Germany
Tel.: 0049-2236/ 83463
Fax: 0049- 2236/ 841930

Redaktion:

Editorial Board:	**دخپرونی جرګه :**
Ali Khan Mahsood	علیخان محسود
Hidayat Bangash	هدایت بنګش
Mabariz Zapi	مبارز ځاپی
Aziz Sarshar	عزیز سرشار
Abdul–Nasir Stori	عبدالنصیر ستوری
Gulgutai Kunarai	ګل غوټی کونړی

باچا خان په جهان کی د معنوی قدرت په حیث

ډاکتر رحمت ربي زیرکیار (امریکا)

«باچا خان، د اسلام بی تشدده سرتیرئ» دهغه کتاب سرلیک دی چی د انگریزی ژبی د ادبیاتو پخوانی پروفیسر اکنات اشواران(Eknath Easwaran) له قلم څخه راوتلی او په انگریزی ژبی په دوه سوه څلویښت (۲۴۰) مخونو کی په امریکی کی دوه ځـــلی چاپ شویدی:

"Badschah Khan, Nonvoilent soldier of Islam" په دوهم چاپ کی دعبدلـغفـار خـان (بـــاچــــاخـــــان، فخرافغان) پنځلس عکسونه، دلوی پښتونخوا پنځه منظری (وزیرستان،تیرا،خیبر، ملکنډ، چترال)، او دری نور تاریخی عکسونه هم خوندی شوی‌دی. په ذکرشوی کتاب کی د باچاخان(عبدلغفار خان) هغه پرځنګ (مبارزه) انځورشوی‌دی چی دوینی او تویک په ځائ په «خدائی خدمتگاری» او عدم تشدد چلیږی. دلته د باچا خان (فخر افغان) دژوند طرز یانی په هسک څښتن ایمان، د خدای(ج) دبندګانو خدمت، عدالت، ورورولی، خپلواکی، امن، عزت، د مظلوم او بی وزلی سره مرسته، زده کړه، لارښودنه، مشوره، ساده ژوند، روڼا ندتیا، او حوصله په روانی او خوږی ژبی کی معرفی شویدی. ددی کتاب د لوستلو سره هیواد دوست او سوله دوست انسان د اسلام، بشر دوستئ، او د باچا خان (فخر افغان) له ملنګی څخه خوند اخستی شي.

د باچاخان په هکله د یوه انګریز ژورنالیست (Elwin) کتنی دپام وړ دی: انګریز چارواکی په الوین تیروتل او د سوداګر ګومان یی پری وکړ. پــه دی ډول الــوین پــه ۱۹۳۲ ع کی لری پښتونخوا ته تیرشو او دیوی اونی په اوږدو کی ئی ښایسته ښه معلومات د انګریزانو د زور زیاتی او د باچا خان په هکله راټول کړل. یوه رسمی مامور الوین ته وویل چی باچاخان «یو پخوانی رذیل دی». دیوه پښتانه څخه ئی واوریدل چی باچاخان «په دردنه خوری، تویک نه شی چلولی». یوی انګریزی میرمنی چی د باچاخان د کورنی سره اوسیدلی وه باچاخان د «عیسی» (ع) سره پرتله کړ: "He is a Christ" هغه معنوی مقام چی په شلمی پیړئ کی مهاتما ګاندی (۱۸٦۹ ـ ۱۹۴۸) په هندویت(Hinduism) کی او په امریکی کی دتور پوټکو مشر ډاکټر مارتین لوتر کینګ (۱۹۲۹ ــــ ۱۹۴۸۹) په عیسویت کی ګټلی دی، دیویشتمی (۲۱) پیړی په درشل

کی بی له سیاله په اسلامی نړی کی د باچاخان (۱۸۹۰ ـ ۱۹۸۹) لپاره خوندی ښکاری.

داسی بریښی چی په یویشتمی (۲۱) پیړی کی به داتومی کوبایانو (Atomic Cowboys) په ضد د سولی پرځنګ (Struggle for peace) زور واخلی. په دغسی نړیوالی اړتیا کی به ناشونی نه وی چی باچا خان د موسسی په حیث بیا راژوندی‌شی، د اسلام بی تشدده عسکر شی، د ترهیدلو او مظلومو انسانانو د زړونو امپراتور وګرځی، او په دی ډول د پښتنو فخر افغان په وریسی پیړیو کی په «فخر انسان» ونازول شی، او خدای خدمتګاری ته یی د «خیر البشر» درناوی وشی؟! عبدالغفار خان (باچاخان) نړیوالو ته وښودل چی:

(۱) عدم تشدد په اسلام کی خوندې دی.

(۲) عدم تشدد د کلک سیستم په مقابل کی هم بریالی کیدلی شی، بلکی د پښتنو په زړی ټولنی کی هم چی انرجی یی د «بدل» اخیستلو په جګړو کی خوړل کیږی اغیزمن رول لوبولی شی. د باچاخان ستر لښکر (په زرګونو خدای خدمتګاران) ددغی ادعا لپاره غښتلی ثبوت دی.

کولمن میکارتی په واشنګټن پوست کی کاږی چی "باچاخان کیدلی شی یو جهاني قدرت شی هغه ډول قدرت چی هیڅ پوځ او یا اړتون (زندان) یی نشی تم کولی" جین شارپ دهاروارډ پوهنتون د بی تشدده مجازاتو د پروګرام مشر لیکی چی «دخان عبد الغفار خان عمل» او دهغه د مشری لاندی "د پښتنو کلک اسلامی بی تشدده پرځنګ... هر چیری خلکو ته نوی امکانونه او غټې هیلی راوړی. زه په هر چا کلک ټینګار کوم چی ددی نړدی هیر شوی کړکیښ (تاریخ) په هکله زیاته زده کړه وکړی". مبارک اواد په جروزالم کی د عدم تشدد د مطالعی د پلستینی مرکز مشر وایی چی "دا کتاب (باچاخان، د اسلام بی تشدده سرتیری) د هر مسلمان لپاره حتمی دی. د خان (باچا خان) ژوند په مینځنی ختیځ کی په ډیرو لوستونکو کی بدلون راوستلی شی او ډیرو ته به بلنه (challenge) ورکړی"

اوسنی کتاب (دوهم چاپ)، د نوی چاپ لپاره په امریکی کی په لاندینی عنوان په نظر کی نیول شوی دی: "Badscah Khan, Nonvoilent soldier of Islam" ددی کتاب نوی چاپ د ۱۹۹۹ زیږ کال په اوړی کی بازار ته وړاندی شو او د ۱۹۹۹ د اکتوبر په میاشت کی د جرمنی د فرانکفورت د ښار «د کتاب بین المللی نندارتون»

(International Book Exhibition, Frankfurt/ Main, Germany)

کی د امریکی د انګریزی ژبی د کتابونو په غرفی کی وښودل شو. باید هر هیواد دوست، اسلام دوست، او سوله دوست انسان دغه کتاب اوسنی چاپ او یا نوی (راتلونکی) چاپ ولولی.

Nilgiri Press : Telephones

Publicity and Marketing Department

Orders:(800) 475 - 2369

P.O. Box 256 , 3600 Tomales Road

Infomation: (707) 878 - 2369

Tomales, California 94971, U.S.A

Fax: (707) 878 - 2375, Email: info a nilgiri. org

د نورو کتابونو په شان ددی کتاب په دوهم چاپ کی هم ځای په ځای تیروتنی شته. ودی شی چی په راتلونکی چاپ کی تیروتنی سمی شی او نور معلومات په کی خوندی شی.

ژبه او کلتور د قام او وطن په ابادی کښی مهم رول لوبوی، لدی امله د پښتنو ټولنیزاو لسولیز ګوند د خپلی ژبی او کلتور پر مختګ خپله بنسټی دنده ګڼی.

پښتونولی، ټولنولی او اولسولی د پښتنو د ټولنیز اولسولیز ګوند تاداو او بنسټ جوړوی.

د پښتنو ټولنیز اولسولنیز ګوند د ټولو اولســـونو د خودارادیت او خپلواکی، د حق دفاع او ملاتړ کوی او استعمار په کلکه سره غندی.

د فکر، نظریو، مظاهرو، جلسونو او اتساب ازادی بی د رنګ، نسل، ښځی او نر د امتیاز څخه د پښتنی ټولنیزی اولسولی بنسټی غوښتنه ده.

ازادی، عدالت (انصاف) او ورورولی د پښتنی ټولنیزی اولسولی غوښتنی دی.

[د PSDP د منشور څخه]

د روم غــونــډه
کـه دیـکتـاتـوریـستـانـو ورو ستـی سـلګـی

(مبارز څاپی)

لکه څنګه چی انسان دلوی خدای ج مخلوق دی هم دارازد افهام او تفهیم له پاره د انسان ژبه هم د لو ی خدای له مخلوقاتو څخه شمیرل کیږي. څنګه چی انسان د انسان داختلاط له امله له انسان څخه را زیږي هم دارازد انساني افهام او تفهیم ژبه هم د یو شمیر زیاتو انساني ژبو د ګډیدوله امله را زیږي. څرنګه چی یو انسان د مختلفو عواملـو او امراضوله امله مري،هم دا راز دانسان د ګډیدو ژبـه هم د مختلفو عواملوله امــله چی یو سترلامل ئي هــم دهغې ژبې دویوونکــو د نه پاملرنې لامل دی مري. هر کله چی دنړی والو دیمو کراتیکو نورمونـــو پـر بنسټ پر لړه کیــــو ولسونو باندی د ډیره کــیو ولسونـو سیاسـي واکمنی یو منل شوی دوداودحق اوعدالت پرستنو ولاړ دستور ګڼل شوي، نـوپه دی بنسټ کې د

ډیره کي ولس ژبه او فرهنګ هم په ټولنه کي دواکمنی مستحقه ګڼله شوې ده. دغه بنسټ دې چی په کې دولسونوښیګڼی خوندي اود تل پاتې سولې، هوسائینې او بسیائنې سره جوخت دلږه کیوولسونو دژبې او فرهنګ د ودې او پر مختګ ضمانت هم شوېدی، خوزمونږ هیواد افغانستان کې تر اوسه پورې چا د دیمو کراتیکو نورمونو درناوې نه دی کړی، ددی پر ځای چی په کې پښتو ژبه چی دافغانستان دمطلق اکثریت ولس ژبه ده واکمنه ووسي دیوه لږه کي ولس ژبه واکمنه ګرځول شوی ده.

دا چی په ټولنه کې پر لږه کیو باندې دواکمنی حق یوائې دډیره کي ولس حق دی اودغه حق هم تل پر دیمو کراتیکو بنسټونو ولاړ پاتې شوې نو باید دډیره کی

ولس ژبه او فرهنګ هم په هغه ټولنه کې واکمنه ووسي، خو په خواشینی سره باید ووایو چې دافغانستان په تعلیمی فرهنګي اواداري ارګانونو کې د ډیره کي ولس دژبې پر ځای چې پښتو ژبه ده دیوه لږه کي ولس ژبه چې پارسي نومیږي واکمنه شوی هغه هم کله دپارسي کله د«دري »او کله د تاجیکي په نومونو، او په دې توګه دا کثریت ولس ژبه تر پښولاندې شوې او د محوه کیدو په درشل کې ودرول شوې ده ۰

کله چې په ملي جوړښت کې یو هیواددانسان دتن په څیر وګڼل شي نو دهغه له پاره ژبه هم دساه دریځ لري او څنګه چې دانسان په تن کې ژبه دپیژندګلوی او افهام او تفهیم په لیاره کې سترارزښت لري نو هم دارازېه یو هیواد کې هم ژبه د هغه هیواد په پیژندګلوی،ودې سوله اوسلامتیا کې دسترې برخې خاونده وي چې دغه برخه دهیواد په تن کې دساه په څیر دهیواددژوندي ساتلو ضامن ګڼل کیږي یانې ژبه دیوه هیواد ساه ده لکه څنګه چې ساه نه وي تن مړدی همداسې که ژبه نه وي هیواد هم مړدی دمثال په توګه: تر کومه مهاله چې روسیي اوفرانسې کې دهغوی ژبې واکمنې نه وي په نړی کې دغو هیوادونو کوم سترارزښت هم نه لاره. خو کله چې فرانسویانو او روسیانو په خپلو دربارونو کې خپلی ژبې واکمنی کړلی نو دهغه هیوادونو څخه هم خورا سترنړی واله ځواکونه جوړشول.

دپورتنی سریزې په رڼا کې دافغانستان له پاره په روم کې دافغانستان دپخوانی پاچااعلیحضرت محمدظاهرشاه دسولې هلې ځلې هم دهمدغو لاملونو او دې ته ورته نورولاملونوله امله لا له پخوا څخه دماتې په درشل کې ولاړ، لیدل کیږي په دی توګه چې:

الف- داعلیحضرت شخصي نیمګړتیاوي.

۱- سره ددی چې اعلیحضرت پر افغانانو څلویښت کاله پاچاهي وکوله خو دافغانستان دډیره کې ولس ژبه چې پښتو ده زده نه کړله.

۲- په افغانستان کې داعلیحضرت زعامت دژبې له پلوه نیمګړی ؤچې لاپسی نیمګړی دی.

۳- اعلیحضرت لا هم افغانانوته په پارسی ژبه خپل غږرسوی ۰

۴- داعلیحضرت په کور اودربار کې دپښتوژبې له پاره هیڅ ځای نه ؤچې لاپسی هم هیڅ ځای نه شته سره ددې چې هغوی ځانونه افغانان او په افغانانو کې درانې پښتانه بولي.

۵- داعلیحضرت کور او دربار لا اوس هم دپارسی ژبی او فرهنګ مرکز دی ۰

٦- اوسني افغانستان هغه پخوانې افغانستان نه دی چې اعلیضرت ورته په پارسی ژبه فرمانونه اواعلامیې صادرې کړي.

۷- په افغانستان کې داعلیحضرت بیا مطرح کیدل ددی مانا لری چې افغانستان دې بیا هم دپارسی ژبې او فرهنګ مرکز وګرځی کوم چې دپارسی ژبې او فرهنګ مرکز پارس دی، نه افغانستان.

۸ - داعلیحضرت په همدی اوسنیو غونډو اومجالسو کې هم پښتوژبې ته دا کثریت ولس ژبې په توګه ځای نه شته داځکه چې هغوی په خپله پرې نه پوهیږي.

۹ -داعلیحضرت دپلویانو ژبه هم پارسي ده کوم یو نیم که په پښتو وپوهیږي هغوی هم له هغو پښتنو څخه دي چې هیڅکله دپښتوژبې په سوچ کې نه ؤچې لا په پښتوژبه ګړیدل هم ورته بې فرهنګي ښکاریږي.

۱۰- داعلیضرت څلویښت کلنه پاچاهي هم هغه ته په میراث پاتې وه نه داچې هغه په خپله توره ګټلې وي. نوله دې امله نوموړی ته افغان ولس او افغاني ژبه اوفرهنګ هیڅ ارزښت نه لاره.

ب-داعلیحضرت دپلویانو سیاسي اوفرهنګي دریځ:

۱ -دشمال داتلاف اعمال په تیروڅو کلونو کې دافغانستان سره په دښمنی کې پلي شوي چې هغوی ئی دافغانیت او افغانستان سره ددښمنی په پوله ودریدلي دي. نو که څوک ددغو ځواکونو سره د ګډ کار هلې ځلې کوي، داپه دی مانا ده چې هغوی هم غواړي له افغانستان سره دښمني وکړي ځکه چې پر افغانستان باندې دشمال داتلاف واکمنی دافغانستان سره ددښمنی له امله د طالبانو له خوا په وسله واله غبرګون رانسکوره شوې چې د طالبانو په مقابل کې دشمال داتلاف

دااوسني پرله پسې مقاومت هم لا دښمنانه اووسله واله مقامت دی چې دافغانستان دبهرنیو دښمنانو په ملاتړ لاپسې داوم مومي که څوک ددغو دښمنو ځواکونو په ملګرتیا هغه هم داعلیحضرت تر سیوري لاندی وغواړي افغانستان ته دسولې په نامه غونډې جوړې کړي، نو دهغو غونډو به پایلامه څه وي؟

داخو روښانه خبره ده چې اوس اوس روم دشمال دښکتاریستانو دوروستیو سلګیو له پاره خورا اړمن ځای ګرځیدلی دی.

۲ - ځینې محافل او ځینې روڼ انده وګړي لا په سر کې ئي داعلیحضرت پلویان دشمال اتلاف ته دطالبانو مخالفې ټلوالې په سترګو ګوري اوهغوي دمخالفې ټلوالې په نوم یادوي۰ زما په اندد غه ګڼنه له بنسټه غلطه ده داځکه چې دمخالف اومخاصم تر منځ توپیر لاڅه چې یو اوږد واټن پروت دی مخالف هغه څوک دی چې لکه زما په څېر دطالبانو دواکمنی دچال چلندسره نظریاتي اختلاف ولري نه وسله واله جګړه ۰

دطالبانو له خواه دشمال داتلاف واکمنی په وسله واله قیام اوقهر امیزه توګه رانسکوره شوې چې دشمال اتلاف غبرګون هم غوښتلي دطالبانو واکمنی په وسله واله جګړه اودښمنانه عمل رانسکور کړی۰ داچې دشمال د اتلاف د واکمنی په مهال کی دهغوی ناوړه چال چلند او دښمنانه موخې بربنډې وی نو هغه مهال هر افغان حق لاره چې دهغوی پر ضدودریږي اووسله واله غبرګون وښیي مګر اوس چې دشمال اتلاف غواړي خپله ناروا او ظالمانه واکمنی بیا په وسله واله جګړه تر لاسه کړي دهغوی دغه غبرګون نه یواځې داچې مشروعیت نه لري بلکه دافغانستان دعالي ګټوسره دښمنانه ګڼل کیږي چې ددیموکراتیکونورمونو سره هم په روښانه توګه په دښمنی کې دوام مومي،نه په مخالفت کې ۰

نو په دې دلیل دشمال اتلاف په څرګنده توګه دطالبانو مخاصمه یانې دښمنه ډله ده چې هیڅ کله دطالبانو سره دګډ ژوند او ګډ کارموخه نشي لرلی. که هغوی ته دمخالفې ټلوالې نوم ور کول کیږي یا دمخالفې ټلوالې په نامه یادیږي،دا خو بالکل غلطه انګیره او ناروا عمل دی.

۳ - دپخوانی پاچا ځینې پلویان لکه چې اسناد هم موجوددي،دشمال داتلاف سره په یوه اتحاد کې راګډشوي، چې په دی توګه دوی هم دطالبانو مخالفین نه چې مخاصمین ګڼل کیږي. کوم چې مخاصم هیڅکله دخپل خصم سره دګډژونداوګډکار ګټورولاروچاروپلان نه دی لرلی او که لرلی ئي هم وي نه ئي دی وړاندې کړی.هر څه چې کاندی هغه ټول دخپل مقابل لوري دوژلو اودمنځه وړلو د پاره کوي.نو په داسې حالاتو کې که څوک له پخوانی پاچا څخه دافغانستان له پاره سوله روغه غواړي دابه زما په اندسراب په لورې تلل وي اوبس.

۴ -دغربي نړی لادغربي نړی په سر کې دامریکی روان سیاست څخه بریښي چې افغانان لا به ظاهرشاه مني لا به له ولږي مري. نوله دي امله ئي دبن لادن په بهانه پر طالبانو لا پر افغانانو اقتصادی بندیزونه لګولي دی.

دلویدیځی نړی په دغسې سیاسي چال چلند کې ظاهرشاه ته دسروزرودتورې بڼه ورکړله شوې ده،افغانان ئي که ومني هم پرې مري او که وئي نه مني اوبندیزونو سره دغری ووهی هم مري.نو دایواځې دافغانانو پرسیاسي پوهې اړه لري چې ځانونو ته دولږې مړینه غوره ګڼي که دسروزروتوره په خپلو خیټو کې منډي او ځانونه پرې وژني یا کومه بله لیاره ټاکي.

ظاهرشاه چې له کلتوري اړخه پارسي ژبې افغان دی لکه څرنګه چې نوموړي په خپل څلویښت کلنه پاچاهي کې دافغانانو له پاره دپارسی ژبې سوچه او ځوبده ټولواک و،بیا به هم دپخوا په څېر هماغه دنده په غاړه ولري اوافغانانو ته به وار په وار پارسی ژبه فرمانونه او اعلامیې خپروي اوپه دې توګه به افغانان دي ته اړبا سي څو پښتو هیره کړي اوافغاني ټولنه ټول په ټوله یوه پارسی ژبې ټولنه شي چې دغه کلتوري اوژبني مړینه هم دولږې له مړینې څخه خورا ګرانه لادښمنانه ده چې دتل له پاره دژوندانه له سیمې څخه دپښتون ولس دژوند ټغر دټولولو مانا ور کوي.

دپورتنیو کتنوله مخې هیله ده افغانان دافغانستان دعالي ګټو په پام کې نیولو سره دطالبانو دواکمنی دټېر مهال هغه کارونه چې دسولې وسلو ټولولو اودافغانستان دځمکني بشپړتیا په لیاره کې ئي کړي دي تائید او دلاپسې دواکمنی داوږدولو

په هکله هغوی وهڅول شي چې نړی والو نورمونو ته درناوی او په افغانستان کې دافغانستان د بنسټیزې رغاوې په لیاره کې   ټولینز، اقتصادي، فرهنګي او سیاسي نوښتونه ومني.

اعلیحضرت محمدظاهرشاه خو په خپل څلویښت کلنه پاچاهي کې ونشو کولی چې افغانستان له فرهنګي اړخه افغانستان کړي. کوم چې دافغانستان راتلونکي ته هغه څوک سرلوړي دی چې افغانستان له فرهنګي اړخه افغانستان کړي. اودغه اوسنی افغانستان هسي یوانسان ته ورته والی لري چې ټول تن ئي روغ رمټ وي مګر ساه ونه لري.

بیا هم هیله ده څنګه چې دیموکراتیکو نورمونو رواګڼلي اوهمدارازڅنګه چې په ګاونډیو هیوادونو لکه دایرن په څیر معمول دي په افغانستان   کې هم داکثریت ولس ژبه یانې دډیره کي ولس ژبه چې پښتو ده دتعلیمي، فرهنګي اودفتري ژبه وګرځوله شي.

لنډه داچې پښتو ژبه درباري شی، څوعدالت تامین اوسوله خوندي شي. ګنې افغانستان ته به له دې پرته هیڅکله سوله رانه شي ځکه چې یوې خولې ته لوی خدای ج یوه ژبه ور کړې نه دوې ژبې. اوپه یوه هیواد کې هم یوه ژبه دملي اورسمي ژبې په توګه واکمنه کیدلی شي، نه دوې ژبې. که چېرې په یوې خولې کې دوې ژبې سر په سررازرغونیدلی، نونه یواځې داچې دواړې ژبې به ګونګي وي اونه به شوی ګړیدلی، بلکه د خولې خاوندبه هم ورسره په لوی کړاواخته واي. لکه اوسنی افغانستان چې هم دهمدأسې یو دریځ خاوند دی او په هیڅ یوه ژبه له خپله ځانه ترجماني نه شي کولی. ځکه چې عدالت په کې نه دی پلی شوی اواکثریت ولس ژبې او فرهنګ ته په سپکه کتل شویدي. درناوې په عدالت کې دی اوعدالت ددیموکراتیکو نورمونو بنسټ دی. راځي چې دغه بنسټ ته دمنښت سرتیټ کړو.

یا به یو کیږو ګنې ورکیږو

خان بابا (ولی خان)

د رحمان بابا او خوشحال خان بابا لیسي

د ښاغلی ډاکتر علی احمد (پوپل) سره مرکه

څه موده پخوا د پښتونخوا د خپروني خبریالانو د جرمنی د ایسن په ښار کی د ښاغلی ډاکتر علی احمد پوپل صیب څخه د خوشحال خان بابا او رحمان بابا د مکتبونو په هکله پوښتنې وکړي چی دا مکتبونه د چا په ابتکار او څنګه افتتاح شو او بیا د دی د سقوط علت څه وو؟

ځواب: د مرحوم داؤد خان د صدارت په وخت کی داسی یو سوال پیدا شو چی ایا د پښتونخوا د پښتنو د تنویر د پاره یوازی تبلیغ، لیکل، ویل او پیسی خرڅ کول کفایت کوی او که نه؟
هره ورځ چی تیریږی نو هلته د اردو او انګلیسی ژبو تدریس وسعت پیدا کوی او دا وسعت هرومرو ځوانان د خپلی مورنی ژبی نه جلا کوی. پدی باره کی په پښتونخوا کی لویانو هم خبری کولی نو د وزارت معارف څخه خواهش وشو چی پدی باره کی فکر وکړی چی ایا د مکتبونو جوړول په پښتونخوا کی امکان لری او که نه؟

د وزارت نظریه دا وه:

۱) د مکتبونو جوړول په یوه منطقه کی چی د افغانستان نه عملاً خارج پرته وی امکان نلری او په یو یا دوه مکتبونو داسی لوی هدف کوم ځای ته نه رسیږی.

۲) د پښتو ژوندی ساتل اصل یوی لوی ستراتیژی ته ضرورت لری چی ټول پښتانه هر ځای چی ژوند کوی د هغی نه جدی طرفداری وکړی. پدی مانا چی پښتانه د خپلی ژبی په اهمیت پوه شی او په رښتیا وغواړی چی د جریدو، کتابونو، د پښتو اکاډمی، د کنفرانسونو او د شاګردانو د تبادلی په واسطه سره د پښتو ژبی سره کومک

وکړی او داسی اقدامات یوازی فرمایشی او نمایشی شکل پیدا نکړی.

۳) داسی یو لوی او مبارک کار د یوه وزارت له طرف نه په بشپړ صورت پوره کول امکان نلری باید د حکومت ټوله دستګاه حکومت او ټول والیان مخصوصا د هغه ولایاتو چی پښتونخوا سره ګډ سرحد لری خالصانه عمل وکړی.

۴) د پښتونخوا د هلکانو راټولول یوازی په لیلیه کی امکان لری. یعنی تر هغی پوری چی په پښتونخوا کی ابتدائی، ثانوی پښتو مکتبونه د وطن طرف نه جوړیږی نو په موقت صورت لیلیه جوړول په لاندی شرایطو امکان لری:

(الف). لیلیه باید په هغه ولایت کی جوړه شی چی د تدریس ژبه ئی پښتو وی

(ب). داسی یو مکتب ته باید مخصوص معلیمین تربیه شی او نوی کتابونه ولیکل شی چی داسی مطالب احتوا کړی: د پښتو تاریخی یادونه، د مورنی ژبی اهمیت، سیاسی مضامین، او داسی نور چی د پښتونخوا جغرافیه او اجتماعی ژوند باندی پکی رڼا اچول شوی وی. پدی باره کی باید ټول پاخه نوسینده ګان (لیکوالان) او ټولی مطبعی همکاری وکړی.

(ج). ددی کارونو د پاره د کافی بودیجی تعینول ضروری کار دی.

(د) ـ شاګردان دی د کانکور په اساس انتخاب شی.

(ه)ـ د شاګردانو د انتخاب په باره کی د لویانو او خانانو مداخله باید قطع (بنده) شی ځکه د خانانو د مداخلی نه خویش خوري (خپلوی ګانی) او ناوړه دادو ګرفت شروع کیږی.

(و)ـ د لیلی مکتبونه جوړول ډیر مشکلات او ډیر مصرف لری نو اصلی کار هماغه دی چی د پښتونخوا د خلکو په همکاریٔ (مادی او معنوی) ابتدائی مکتبونه جوړ شی او د افغانستان د طرف نه کتاب او معلمین تهیه شی.

د معارف د پیشنهاداتو په مقابل کی د حکومت ځواب ډیر مختصر او نا مشخص وو. خواهش وشو چی وزارت په کابل کی یوه لیلیه افتتاح کړی. هلکان د کانکور په صورت کی حتی الامکان مکتب ته شامل شی. د خانانو مداخلی قطع کول امکان نه لری نو رو وسایلو باندی لکه د مکتب جوړول په منطقه کی په اینده کی مذاکرات کیږی. نو د خوشحال خان مکتب افتتاح شو.   هلکان د لویانو او د خانانو د

طرف نه معرفی کیدل چی تعداد ئی زښت ډیر وو.

د خانانو او لالاګانو د طرف نه د قومونو په صورت کی یو کوچنی پښتونستان جوړ شو. دا شکل د معارف د طرف نه رد شو. لالاګان برطرف شو، د مکتب د لیلی کوټی تعینول د قومونو په صورت کی منع شوی. مشکلات زښته ډیر وو لاکن د معلمینو له طرف نه جدی همکاری ولیدل شوه چی د خوښی ځای وو.

د شاګردانو د انتخاب په باره کی هم ناسمی خبری رارسیدلی تر هغه پوری چی امکان موجود وو لازم اقدامات وشو.

بل مشکل دا وو چی داخلی پښتنو هم خواهش کوو چی د هغوی زامنو ته هم اجازه د شمول ورکړی شی ځکه په هغه وخت کی په افغانی ولایاتو کی د لوړ صنوف (لیسی) موجود نه وی ددوی خواهش منطقی وو او وزارت معارف د رحمان بابا د لیلی بنسټ کیښود چی د کابینی له طرف نه په خوښی سره منظور شو.

حکومت ته دا نظریه پیدا شوه چی وزارت معارف دی غور وکړی چی ایا د خوشحال خان د لیسی نه څو کسه لایق فارغ التحصیلانو ته خارج ته د لوړو تحصیلاتو لپاره امکانات پیدا کیږی او که نه؟

یو مهم سوال د وزارت معارف دا وو چی هدف څه دی یعنی د خوشحال خان د لیسی فارغ التحصیلان چی د کابل د پوهنتون او یا د خارج د تحصیل نه فاریغیږی هغوی چیر ته وظیفه اجرا کړی؟ او څنګه وظیفه؟ او کومه وظیفه په پښتونخوا کی؟

دلته بیا هم مشخص او معین ځواب موجود نه وو.   مونږ ته دومره وویل شو: تر هغی پوری چی درسونه بشپړ کیږی وخت لرو نو پدی باره کی به لازمه مذاکره وشی. لاکن تر اخیره پوری دی مسٔله باندی بحث ونشو او زه هم په وزارت معارف کی نه ووم.

کله چی زه په وزارت معارف کی ووم نو وزارت معارف ته دا مفکوره راپیدا شوه: هر کله چی د خوشحال خان د لیسی نه دری کسه هر کال خارج ته د تحصیل لپاره اعزام کیږی نو د رحمان مکتب سره څرنګه تعامل باید وشی؟   نو د وزارت فیصله دا وه چی هر کال د رحمان بابا د فارغ تحصیلاتو نه پنځه کسه لائق فارغ تحصیلان خارج ته اعزام شی په لاندی شرایطو سره:

الف: چی فارغ تحصیلان رښتیا لیاقت ولری.
ب: دیو مخصوص هدف لپاره دی تربیه شی ـ هغه هدف دا وو چی وزارت معارف او پوهنتون لپاره باید نفر تربیه شی.
ج: ددی هلکانو اعزام(لیږل) په نورو سکالر شیپونو او تیراژونو باندی اغیزه نکوی یعنی هغه پروګرام باید په بشپړ صورت تطبیق شی، په هغه کی تقلیل(کمی) پیدا نشی نو یو معین پروګرام جوړ شو او پوهنتون، وزارت مالیه، صدارت او کلتوری ریاست ته ولیږل شو(کلتوری ریاست یو ریاست وچی دمحصیلینو کاریه ئی اجرا کاوه)•

نو په ډیر تأسف سره باید وویل شی پس دهغی چی ما کابل پریښود دغه پروګرام تطبیق نه شو هغه باندی تنقیدونه شروع شول او په اصطلاح د دیموا کراسی په وخت کی دوزارتونو دطرف نه نوی پروګرام جوړ شو یعنی لیلیه مکتبونه یا کاملا لغوه شول او یا په هغوی کی په تدریجی صورت تغیرات پیدا شو چی زه دهغی نه خبر نلرم. پخوا دهغی چی زه وزارت پریږدم یو مکتوب می پوهنتون ته ولیکه چی خوټکی په هغی کی توضیع شوی دی: دپوهنتون محترم ریاست باید ملتفت وی چی ډیر فارغ تحصیلان دهغه ولایتونو نه چی پښتو درس لری کابل ته راځی په څو مسلو باندی باید ژر غور وشی:

۱ـ پروفیسر صاحبان چی معمولا خپل درس ګستسنر کوی نو هغه دی په پښتو او دری ژبو باندی ګستسنر شی.

۲ـ هغه محصلین چی ژبه ئی پښتو وی او دخپل امتحان پار چی په پښتو لیکی هغه دی دپروفیسر له طرف نه قبول شی.

۳ـ هغه پروفیسران چی په پښتو پوهیږی دهاغه محصلانو سره کومک وکړی چی په درس په بشپړ شکل وپوهیږی.

۴ـ مګر کوم شمیر فارغ تحصیلان چی د دولسم جماعت درس ئی په پښتو ژبه خلاص کړی وی(په شمول دخوشخال خان او رحمان بابا لیسو) او زیاتیری مشکل ئی باید رفع شی. پدی وخت کی زه دمعارف وزیر او دصدارت معاون ووم نو په هاغه وخت کی داسی مکتوبونو ته فرمان ویل کیده.

نو دبی خبره همکارانو له طرفه داسی نادرسته تبلیغات وشو چی دمعارف وزیر چی اوس دوزارت نه خلاص شو یو فرمان صادر کړیدی چی بی دپښتنو فارغ تحصیلانو څخه بل شخص دلوړو تحصیلاتو لپاره خارج ته ولاړ نه شی. زما تاجک، هزاره، شیعه او ازبک دوستان ماته راغلل او شکایت ئی کاوه چی ولی دری لغوه شویده نو ما هغوی ته وویل چی دا دمملکت خداداد یو بدعادت دی چی یو نفر چی د کار نه خلاص شو نو هغه پسی ناوړه او نادرسته تبلیغات شروع کیږی دا نامردان باید یو مکتوب په غور ولولی او حقایق پټ نکړی• ما ویل چی دتاسو دقناعت لپاره یوازی وړه جمله کفایت کوی چی وایم«فرضا» یو مسؤول شخص همداسی یو مفکوره ولری ایا هاغه شخص احمق کیږی چی خپلی نادرسته و ناحقه بی منطقه نظریه د فرمان په صورت رسمأ صادره کړی. دوی ته ما مکتوب ولوست ددوی قناعت په بشپړ صورت حاصل شو.

په عکس کی دچپ نه ښی ته: ښاغلی ډاکتر کبیر ستوری، ښاغلی ډاکتر علی احمد پوپل اودPSDPدخپرونودچارو مشر عزیز"سرشار"لیدل کیږی

پښتانه د پیښ لیک په هنداره کی

(ګل غوټی کونړی)

دنړۍ دپیښ لیک په اوږدو کی دغه لرغونی ستر ټبر چی پښتون قام نومیږی دنړی دستر تمدون، مدنیت او کلتور لرونکی شمیرل کیږی دکندهار او اباسیند دغاړی ستر لرغونتوب، تمدون او مدنیت ددغه قام بی ساری ستره لرغونتیا په ګوته کوی. دلرغون پیژندنی په کیندلو کی دا راښکاره شوی ده چی دودانۍ او جوړښت لومړنی خښته د کورونو جوړولو پخی خښتی دکندهارا په لرغون کیندلو کی لاسته راغلی دی•

دنړی لرغون پیژندونکی داسی وائی چی: دلرغون پیژندنی علمی تحقیقاتو او پلټنو له مخی ښکاره شویده چی دبشریت او دنړۍ لومړنی ودانۍ دپر مختګ زړرمه دکندهار څخه پیل شویده او دکندهارا لرغونتوب ئی لومړنۍ ستره زیږنده ده• دکندهار، هډی او اباسیند دغاړی مدنیتو ورته لیک لوست وربښودلی دی او نړۍ د لرغونتوب دودانیو مورده. او همداسی دنړۍ دنورو سترو لرغونتوبونو او تمدنونو غوندی لکه دمصر، دجلر و فرات، اشوریان، فنقیان، یونانیان، رومیان او هندیان او پخوانی چینایان دلرغونتوب په اسمان کی ځلانده ستوري دی•

پښتانه دپیښ لیک په پاڼو کی یو توریالی جنګیالی، بهادر تورزن قام یاد شویدی، دی توریالی قام ته هندیانو څکه پټان قام ویلی دی چی پټان په هندی ژبه کی دبیړی هغه لرګی ته وائی چی لو په بیړۍ سره له خپلی دروند والی (وزن) پر هماغه لرګی باندی خپل دتګ لیاری مزی زغلوی•

دپیښ لیک په هر پړاو کی دغه ټبر ښکیلاکګرو ته غاښ ماتونکی ځوابونه ور کړیدی او تل ئی خپله باتوره لرغونی خاوره دپردیو دتیری او غلامۍ څخه ساتلی ده دغی توریالی قام لوی سکندر (سکندر مقدونی) ته دکنړونو په اسمار دره کی سخته ماته ور کړه ټپی (زخمی) دایران (توس) نومی سیمی ته ځان ورساوه او یونانی پیښ لیک پوهانو ددغه ننګیالی ټبر توره او میړانه په پوره رسمیت وپیژندله. همداسی دی تورزن ټبر چنګیزخان ته په بامیانو کی ستر دیادونی وړ غاښ ماتونکی ګذارونه ور کړیدی چی پښتني او ایشیائی پیښ لیک ئی ویندونکی دی او لومړی ئی دهغه دیکتاتور چنګیزخان دستر ګوتور لمسی وواژوه او چنګیزخان وحشی مغوله قبیله ئی ملاماتی د افغانستان باتوری لرغونی خاوری

څخه په ژړا وویستله. همداسی رازئی ګوډ تیمور ته هم په خپل وار سره سختی ماتی ور کړیدی. او انګریزانو استعمارچیانو ته ئی دپیښ لیک په هره شیبه کی داسی سخت ګذارونه ور کړیدی چی دپښتنی لیک پاڼی پری زرینی دی. ټول انګریزی فوځ ئی په خپله میړانه د ارنوی څخه نیولی تر میونده پوری تباه کړل چی یو ډاکتر برایډن ئی ژوندی پریښود• همدارنګه روسان ښکیلاکګر هم دلومړی ځل لپاره په منځنی اسیا کی داسی ستر ګذارونه دپښتون جنګیالی ولس له خوا وخوړل چی دپښتون قام توری او میړانی له کبله دمنځنۍ آسیا دروس داستعمار لاندی نور ګاونډی هیوادونه هم خپلواکه شو. روسان په دی لنډه موده کی دافغان ولس له خوا دومره وزوریدل چی په تاریخ کی چا نه وو ځورولی هغه پښتنو دستر بابا خوشحال خان ختک یو شعر را یاد شو چی وائی:

لاتر اوسه ئی ماغزه په کرارنه دی چا چی ما سره وهلی سر په ټنګ دی

دپښتون ټبر توره او میړانه په ټوله اسیا کی بله ډیوه ده. پښتون قام هر مهاجر قام ته چی زمونږ په خاوره راغلی دی ورور ویلی دی. په خپله خاوره کی ئی ورته په ډیره خوشحالتیا او دوروری په ژبه پناه ور کړیده. داچی کشمیری دی او که ترکمن دی. کلونه کلونه ئی پدغه خاوره کی دیو خپلواک او سیدونکی په نوم ژوند کاوه• راځی چی دوروری لاسونه سره ور کړو، راځی چی خپله دغه دنړی په نقشه کی ډیره وروسته پاتی ټولنه سمسوره کړو او دغه دروسانو دښکیلاکګرو دلاسه ویجاړه ورانه ټولنه بیا ودانه او غوړیدلی کړو.

دغه ټولنه چی افغانی لرغونی ټولنه یادیږی زمونږ اوستاسی دلټی او تنبلی له مخی وروسته پاتی ساتل شویده. او دنړی نورو بیدارو او زیار ویستونکو ولسونو غوندی مو په خپله خاوره کی نه ستړی کیدونکی خدمتونه ندی کړی څکه ټولنه او هیواد مو دپر مختګ پلو ته ندی رسیدلی. دسقاوزوی حبیب الله او د ګوډ ملا له خوا دامان الله خان غازی پر مختللی مترقی حکومت ړنګ شو• څه وشو؟ هیواد مو تر اوسه پوری وروسته پاتی هیواد شو. ولس مو په فقر او ولږه کښې کلونه کلونه وځوريد او ټولنه مو دتخنیک نوی تکنالوژی او ساینس له برخو څخه بی نصیبه شوه دنړی دوروسته پاتی هیوادو په نقشه کی افغانستان انځور شو. راځی ورونو چی حق ته حق واویو، ددی خاوری ریښتنی بچیان وپیژنو، په حقایقو ستر ګی پټی نه کړو، په خپل ګران هیواد کښې دتل لپاره سوله راولو، خپله پښتو ژبه لکه دنورو ژبو غوندی راژوندی کړو•

پښتو ژبه

دارلمنان یوسفزی (زروبۍ صوابۍ)

څرنګه چې په نن دور کښې په خپله ژبه کښې انقلابي کارونه، کوم قامونه کوی نو مونږه ګورو چې هغه قامونه په مخ د زمکې ډیر ښکاری او د پرمختګ ژوند تیر وی.

ژبه نه یوازی د خپل خیالاتو د اظهار ذریعه ده بلکه دا د یو تهذیب او ثقافت نمائندګی هم کوی. هر کله چې یوه ژبه خپل اعلی اقتدار بیا مومی نو دهغی ژبی سره تړلی قام او تهذیب هم په مخ د زمکې یو اعلیٰ مقام مومی. په نن دور کښې هر قام خپلی ژبې ته د اعلیٰ معیار ادب وړاندې کوی چې ژبې سره سره دهغه قام تهذیب هم واضحه کیږی او ځلا مومی.

په پښتو ژبه کی مونږ ددی موضوع په مناسبت سره نظر واچوو نو مونږ ته به واضحه شی چې پښتو ژبه لاتر هغه مقامه نه ده رسیدلی چې مونږه ورته په مخ ددونیا یو واضحه او داعلیٰ ادب نمائیده ژبه اووئیلی شو.

دیو مشهور مفکر قول دی چې ادیب دقوم د دفاع مازغه یعنی دماغ وی اوس چې یو ادیب څومره سوشل او خپل تهذیب ته نیږدې وی نو هغه به هغومره دخپل قوم او د ژبی ښه نمائندګی کوی.
دپښتو ژبی دپاتې والی اصل وجه زما په نظر په پښتو ژبه کښې دلیکوالو ناپوهی نه ده بلکه بی اتفاقی ده د پښتو ژبی ادیبان ښه قابله او سوشل (ټولنیز) دی خو په هغوی کښې دخپلی ژبې دترقی احساس د نشت په برابر دی. ترڅو پوری چې دپښتو ژبې ادیبان دډلو ډلو په شکل کښې ګرځی تر هغه پوری ددوی د ژبې دترقی امکان ګران غونډی دی. دپښتو ژبې تاریخ ډیر زوړ او قدیم دی.

مورخین وائی چې دا ژبه د زړ ی سانسکرت دژبو دسلسلې سره تعلق لرې، ورستو په دی ژبه کښې بیا ډیر اهم او لوئی لوئی شاعران او ادیبان پیدا شوی دی چې دپښتو ژبې وجود برقراره ساتلی ده او لکه دنورو نړۍ ژبو ئی ورکه کړی نه ده خو اوس ضرورت ددی خبری دی چې دا ژبه په علمی او ادبی سطح نوره هم ځلنده او اوچته شی. دپښتو ژبې دا ووچت والی دپاره مونږه له پکار دی چې دپښتو ژبې ادب له ترقی ورکړو. معیاری ادبی رسالی علمی او څیړنیز کتابونه د پښتو ادب میدان ته را بهر کړو، او د ادبیانو مینځ کښې اختلافات ختم کړو، نظریاتی احساسات پکښې پیدا کړو.

هر کله که دا رنګی حالات پیدا کړی شی نو په دی کښې هیڅ شک نشته دی چې دپښتو ژبې ادب به په مخ د زمکې یو لوئ نوم اوګرځی.

ولاړ داستا په ننګ یمه په خپلو وینو رنګ یم
هر څه د پښتو زار شه زه ئې مینه کی ملنګ یم

پښتانه

عمر پاځون

لویه خدایه هوښیاران کړی پښتانه په معارف کی ماسټران کړی پښتانه
دیووالی په اوبوئی زړه خړوب کړی لراوبر سره یو ځان کړی پښتانه
دمعارف ځلی ئی لوړ کړی تر اسمانه مخترع او کاشفان کړی پښتانه
په سیالیو کی ئی وروسته پاتی مه کړی په نړۍ کی ئی سیالان کړی پښتانه
لویه خدایه د"پاځون" ارمان پوره کړی ټول په یوه لاره روان کړی پښتانه

کابله

تاج بهادر تاج [زروبۍ، صوابۍ]

ستا دښایست او دنازونو دونیا چاورانه کړه کابله ستا دارمانونو دونیا چا ورانه کړه
ما خود زړه په سترګو تاله ډیر خوبونه لیدل ځما خوږ زړه له دخوبونو دونیا چا ورانه کړه
ستا بلبلان چې سوی سوی چغارونه کوی ستا په ګلشن کښې دګلونو دونیا چاورانه کړه
ستا په سینه چې هر یو کور کنډر کنډر ښکاری ستا دلمن د ښایستونو دونیا چا ورانه کړه
ستا په کوڅو کښې پښتو ولې نن سرتوره ګرځی ستا دغیرت دعظمتونو دونیا چا ورانه کړه
کابله ستا دارمانو دونیا چاورانه کړه

کله به می ستا سترګی مهمانی شی کله به زما سترګی میزبانی شی
کله به پخلا شی ته زما سره کله به می ختمی سوداګانی شی
ته به شی مُسکی راته په سترګو کښې خونی دغمازو به ویرانی شی
ته که شی خفه "بهار" نه ای اشنا شپې ورځې به ډیری ورته ګرانی شی

ارباب بهاراحمد بهار

دغنی خان په یاد...

لیکوونکی نسیم خان

ارواښاد غنی خان د پښتنو دستر مشر خدای (ج) بخښلی خان عبدالغفار خان (باچا خان) مشر زوی او د بهرام خان لمسی دی چې د پښتنو دخوازیخیلو د ټبر پوری اړه لری.

غنی خان په ۱۹۱۴ ع کال کښې د پښتونخوا دهشنغر داتمانزو په کلی کښې زیږیدلی دی. دی دپنځه و کالو په عمر وو چې مور ئی سترګی ددنیا څخه پټی کړی. دغنی خان مور د رزړو دمشر خان یار محمد خان لوروه چې دباچا خان سره په ۱۹۱۲ ع کال واده شوی وه. دغنی خان دواړه نیکونه دخپل وخت نامتو خانان وو. دمور تر مړینی ورسته دغنی روزنه دده نیا (د باچا خان مور) په غاړه واخیسته، خو دهغی دژوند هم ډیري ورځی پاتی نه وی. پداسی حال کی چې باچا خان د دیره غازی خان په جیل کی قیدوو، نیا ئی مړه شوه او غنی خان بی سرپرسته پاتی شو.

غنی خان خپله لومړنی زده کړه د پیښور ملی لوړ ښوونځی (نیشل های سکول) کښې پیل او بیا کله چې په ۱۹۲۱ ع کال دباچا خان په هاند داتمانزو ازاد ښوونځی جوړ شو. نو غنی خان پدغه ښونځی کښې شامل شو او داویاړ ئی وګټو چې ددی ښونځی په لومړیو زده کوونکو کښې وشمیرل شی. دلسم ټولګی د پاس کولو وروسته د ډهلی په جامعه ملیه کښې شامل شو ـ په ۱۹۲۹ ع کال کښې باچا خان دی پښتونخوا ته راوغوښت او دهمغه کال دجولای دمیاشتی په ۲۳ مه نیټه ئی په بیړۍ (داوبو جهاز) کښې سپور او لندن ته دزده کړی لپاره واستاوه. په لندن کښې ددوه نیم کاله زده کړی په وخت کښې پری دلندن یوه دفلم ستاره مینه شوه چې بی اندازه ښکلی وه. دده نورو ملګرو ته وبیره پیدا شوه چې غنی ئی په نکاح وانه خلی، نو یو کس باچا خان ته خط ولیکه او دټولی قصی نه ئی خبر کړ. باچا خان دتار (تلیفون) په ذریعه خبر ورکړ چې فوراً امریکی ته کوم کالج ته لاړ شه. غنی خان دخپل پلار په حکم دلندن نه امریکی ته لاړ او د لویزیانا دایالت دبوری او شکری جوړولو په یوه کورس کښې شامل شو، خو دوه نیم کاله وروسته چې باچا خان بیا بندی شو، نو د غنی خان ژوند تریخ شو او پوره اته میاشتی دخرڅ لپاره پیسی ورسره نه وی. بالاخره یو خپلوان دومره پیسی ورولیږلی چې دی پری دامریکا نه بیرته راغی.

(پاتی برخه په ۳۲ مخ کی)

د پښتنی کلتور مرغلری .....(پاتی برخه)

ننګه او ننګ دبیلګی په توګه

د کابل پوهنتون پخوانی استاد رنګ"ګل" اریوبزی "

ننګه زموږ په کلتور کی اوچت ټولنیز او اخلاقی ارزښت لری. که څوک په مناسب وخت کی دچا ننګه وکړی ستایل کیږی او که نه رټل کیږی. دبیلګی په توګه کله داسی پیښیږی چې یو زورور د کمزوری په حق تیری کوی او هغه بی ځایه ځوروی. په دی صورت کی د کمزوری خپلوان او یا نور نیک انسانان له زور ور څخه غواړی چې زور پریږدی او حق ته غاړه کیږدی. که داغوښتنه ونه منل شی نو دپښتونولی حکم دادی چې د کمزوری په پلوی دزورور په مقابل کی ودریږی او په پښتو کی دی عمل ته (ننګه) ویل کیږی.

وینو چې ننګه هم دننګ په شان و چه کلکه نیغیدنه نه ده، تیری نه دی او ځان پالنه نه ده. ننګه په پښتونولی کی دحق پلوی ده، په کمزوری زړه سوی دی، ترحم دی او دحق دخاوند سره عملی پیوستون دی.

د «ننګه» او ننګ تر منځ دمانا په لحاظ ډیر توپیر نه لیدل کیږی خود پښتو په ادبیاتو کی د «ننګ» ټکی لږ څه بل شان کارول کیږی. په دی لیکنه کی خو خپله اساسی دنده داګڼو چې دننګ د کارونی ځایونه وڅیړو او داڅیړنه له واده پیل کوو او په ملی ننګ ئی ختموو.

پښتانه په ودونو کی ډیر بی ځایه لګښتونه کوی چې ځنی ئی توان لری خو ځنی نور بیا ددی لګښتونو لپاره ځانته د پورونو غټ غټ بارونه جوړوی. موږ دا لګښتونه دخپلو رواجونو یو منفی اړخ ګڼو خو په دی ځای کی په دی ټکی باندی داوږدی تبصری وخت نه لرو. په دی صورت دواده خاوند ځنی دوستان، خپلوان، یاران او انډیوالان دواده په ورځ ورسره جنسی یانقدی مرسته کوی، نقدی پیسی ور کوی او یا یو پسه ورولی. دی مرستی ته هم ننګ ویل کیږی او ننګ کوونکی دلته او هلته پوره ستایل کیږی خو دننګیالی لقب نه ور کول کیږی. پدی ځای کی ننګ دا ړتیا په وخت کی ددوست

ترڅنګ دربدل دی او ددوستی لپاره له ماله تیریدل دی. په پښتونولی کی په ناموس ننګ په هر پښتون فرض دی، ځکه چې پدی ژونددود کی انسان ته تر ټولو زیات سپکاوی دهغه په ناموس تیری دی، نوځکه پښتون سر او مال ښندی خو ناموس ساتی دلته د سر او مال نه د تیریدنی په شمول ټولی هغه هلی ځلی چې د ناموس دساتنی لپاره کیږی ننګ بلل کیږی. په ناموس کی ښځه،(مور، ماندینه او خور)، شخصی ځمکه او دهیواد ملی خپلواکی او ځمکنی بشپړتیا شامل دی. پښتونولی نه یوازی پښتون دناموس په ساتنه مکلفوی بلکی دا هم ورښی چې دبل ناموس ته په درنه سترګه وګوری او دا درناوی د پښتنی اخلاقو بنسټ جوړوی . پښتانه د بل چا ناموس ته په درنه سترګه کتل دخپل ناموس دساتنی تر ټولو غوره لار ګڼی او وائی چې: په چا چې خپل ناموس ګران وی د بل ناموس ته په درنه سترګه ګوری. دخپل ناموس ساتونکی او دبل ناموس ته په درنه سترګه کتونکی ته د «اصیل» لقب ور کول کیږی. څوک چې اصیل نه وی «کچه» بلل کیږی او کچه ته په کلی او کوڅه کی په سختی هم دناستی ځای نه پیدا کیږی.

پښتون خپله ځمکه هم کلکه ساتی او چا ته په هغی باندی دتیری حق نه ور کوی. دځمکی رانیول او پلورل جواز لری او هم هر څوک کولی شی چې خپله ځمکه یو چا ته وبخښی. خو په زور دهغه دځمکی لاندی کول په خپل ناموس تیری ګڼی او په خپل ټول توان ددی تیری مخنیوی کوی، پښتانه دا عمل هم ننګ بولی. شاید همدا علت وی چې په کلو او بانډو کی ځنی خلک دخپلو ځمکو دملکیت سندونه نه لری، مالیه ئی دملک په نوم تحویلیږی خو ځمکه دحاکم نرخ سره سمه چې دچاوی، دهغه پاتی کیږی. هغه ننګ چې ننګیالی جوړوی او دپښتو شعر او ادب ئی په خپله هره پاڼه کی ستائی په هیواد ننګ دی، دخپلواکی دساتنی لپاره ملی غورځنګ دی او د تیری کوونکی په خلاف دخوشحال دتوری شرنګ دی.

دافغان په ننګ می وتړله توره ننګیالی دزمانی خوشحال خټک یم

چا چې زموږ داولس تاریخ لږ څه په غور لوستلی وی او یائی ددی اولس دتوری شرنګ په خپلو غوږو اوریدلی وی نو به حتماً په دی هم پوهیدلی وی چې پښتون په دوستی کی صادق دی، وروری ښه پالی په وعده وفا کوی، خو سر نه ټیټوی او غلامی نه منی.

سکندر دی که چنګیز، روس دی او که انګریز، هر یو په دی خاوره کی هیڅ ډول زور او وحشت دریغ کړی نه دی، خو پښتون ئی غلام کړی نه دی ځکه چې پښتونولی دهیواد خپلواکی ناموس ګڼی او پښتون مکلفوی چې په وطن ننګ وکړی او که نه بی ننګه کیږی او بی ننګه ته ددی قام په منځ کی ځای نه پیدا کیږی.

زمونږ ټللی ننګیالی داولس له منځه راوتلی دی، خپل ننګیالی اولس په جرګو کی دمشرانو په توګه ټاکلی دی. نو ځکه ننګیالی مشران په عین حال کښی اولسی مشران وی، ملی مشران وی، داولس په مټ تکیه کوی، په اولس نازیږی او دهغه په غوښتنو هم ښه پوهیږی، ننګیالیو نه یوازی تیری کوونکو ته دعبرت درسونه ور کول او هغه ئی له خپل ملکه شړلی بلکی دخپلواکی د ټینګښت لپاره داولسی ځواکمنی، ملی سوکالی ، فردی سرلوړی او ازادی په اهمیت هم ښه پوهیدل. له دی امله ویل کیږی چې انسانی کرامت، ټولنیز عدالت، دانسان اساسی حقوقو ته درناوی، فردی ازادی او داولس سوکالی په وطن باندی دننګ مهم اړخونه ګڼل کیږی.

ننګیالی په شخصی امتیازونو پسی نه ګرځیدل، داولس او وطن سره په مینه نه مړیدل، ځانونه ئی له چالوړنه ګڼل، هر څه چې ئی درلودل دوطن په لار کی ئی قربانول او اولس ته ئی دخدمت په لار کی ډیر ډیر زیارونه اوړ بړونه زغمل. میروس نیکه دشاهی لقب ونه مانه او دژوند تر پایه داولس مشر په توګه پاتی شو. احمدشاه درانی به دمینی نه دبیلتون په وخت کی ویل چې:

دډهلی تخت هیرومه چې رایادشی زماد ښکلی پښتونخوا دغروسرونه

خوشحال خټک هم خپله کامرانی داولس په خپلواکی، سوکالی او سرلوړی کی لیدله نو ځکه ئی ویل چې:

په دونیا دننګیالو دی دادوه کاره یا به وخوری ککری یا به کامران شی

دټولو ننګیالیو مشرانو نومونه په دی لنډه لیکنه کی لیکلی نشم او دکلام نمونه ئی هم دلته راوړلی نشم ځکه چې لست اوږدیږی او دومره زیات نومونه او کلامونه په دی لنډه لیکنه کی نه ځاییږی. حقیقت دادی چې هر ننګیالی مشر - لکه څنګه چې دمخه وویل شو داولس له منځه راوتلی او بیا داولس هر فرد زړه ته ورننوتلی او دټول ملت له خوا منل شوی دی. موږ ددوی له ننګه ډکی کارنامی او خاطری هیرولی نشو او نومونه

ئی له فکرونو نه ایستلی نشو. څوک چې پښتونولی په چوکاټ کی په وطن باندی دننګ په هکله یو څه لیکی نو دالنډی به حتماً په پام کی لری چې:

که په میوند کی شهید نه شوی خدایږولالیه بی ننګی ته دی ساتمه

په پښتوژبه کی بی شمیره لنډی ویل شوی دی چې ډول ډول موضوع ګانی ئی بیان کړی دی.

ادب پوهان رښتیا وائی چې دلنډیو ویونکی، زمان او مکان معلوم نه دی، ټاکلی وخت، ځای او ځانګړی شخص یا ډلی ته نه منسوبیږی او دپښتو شعر دا خوږه برخه د ټولو پښتنو شریکه فرهنګی پانګه ګڼل کیږی. داسی راته ښکاری چې دلنډیو په دی لوی رنګین سیلاب کی همدا یوه لنډی استثنا کوی او هغه دا چې دویلو زمان او مکان ئی معلوم دی او یوه خاصه ویونکی هم لری. څوک چې د پښتنو تاریخ او دپښتو شعر او ادب سره لږ څه اشنائی لری نو دملالی نوم به حتماً پیژنی .

دملالی حماسه یوه خیالی افسانه نه ده، خوب لیدل نه دی او کومه ایجادی قصه هم نه ده بلکی ژوندی تاریخی واقعیت دی، په ننګ کی دیوی خور اتلوالی ده او وائی چې دمیوند فتحه دهمدی اتلوالی برکت دی. ددی لنډی دویلو وخت هم کوم اختر نه دی، واده نه دی او دجونو میله نه ده او ځای د ګودر غاړه، دچکرونو سر دره او یا دهستو ګنی لویه بنګله نه ده بلکی دننګ عملی ډګر او په خاص ډول دمیوند تاریخی سنګر دی. دلته دمیروس او احمدشاه بچیان دزمریو په شان د ناموس نه ددفاع په سنګر کی جنګیدل او هر چالیدل چې شمیر ئی د دښمن له لښکرو ډیر کم و، وسله ئی ساده وه، خواړه او اوبه هم پوره نه ورسیدل . په غازیانو فشار زیات و، مقاومت لاروان و خو روحیه وروورو کمزوری کیده. او ضاع هغه وخت ډیره بحرانی شوه چې دملی مدافعینو بیرغچی ددوښمن په ګولی مخامخ په ټپر ولګیده، دی شهید شو خو بیرغ په ځمکه ونه لویده. ملالی دګولیو په باران کی بیرغ ته لاس واچوه، هغه ئی اوچت وساته او ور سره سم ئی ناره کړه:

که په میوند کی شهید نه شوی خدایږو لالیه بی ننګی ته دی ساتمه

کله چې غازیانو دخپلی ننګیالی خور داچیغه واوریدله نو لوړه، تنده، اوستړیائی له یاده ووتله، روحیه تازه شوه ددښمن په مورچل زورور یرغل پیل شو، تیری کوونکی مات شو

او افغان یو ځل بیا اتل شو. دتاریخ دا ځلانده پاڼه یو ځل بیا ثبوتوی چې پښتنی خویندی دننګ په چارو هم له ورونو وروسته نه پاتی کیږی او کله کله خو ننګ کی از مویل شوو ورونو ته هم د ننګ درس ور کوی.

ملالی دننګ سمبول دی او دا سمه ده چې پښتانه ورته دخپل تاریخ دوتلو ننګیالیو په ردیف کی ځای ور کوی او اتلوالی ئی ستائی، په هغی ویاړی همت او غیرت ته ئی داحترام سر ټیټوی. دا هر څه منو خو له ځانه داپوښتنه هم کوو چې ایا د ملالی په شان خویندو ته دوروڼو سره برابر حق ور کوو؟ که چیری په پښتونولی لږ څه پوهیږم نو وینم چې دلته دخپل منلی ژوند دود دیوه داخلی تضاد سره مخامخ کیږم. مخکی می وویل چې پښتونولی دستایلو ډیر څه لری خو ځان مطلق نه ګڼی او داهم منی چې د ژوند دود هم دانسانی هلو ځلو محصول او د تاریخ زیږنده ده نو ځکه به ډیرو او بنسټیز وښیګڼو سره سره دلته او هلته یو څه نمیګړتیاوی هم لری. له همدی امله انتقاد اوری یوازی بی ځایه درواغ، په درواغو تورونه او تهمتونه ردوی. دپښتو دامتلونه (ددرواغو مزل لنډدی، لمر په ګوته نه پټیږی) هم ښی چې پښتونولی حقیقت ته تر ځان ستایلو ارزښت ور کوی او پښتانه ګماری چې حق به وایی او حقیقت به لټوی. موږ هم له دی حکمه سرغړولی نشو او دا حقیقت پټولی نشو چې دخور ننګ ستایو خو دوروړ سره برابر حق نه ور کوو.

هسی خو ټول پښتانه دپخواراهیسی دربړونو په سل ګزه ژور کوهی کی پراته یو .له سواده محروم یو، وږی تږی او خواره واره یو . خو هر څوک په دی پوهیږی چې زموږ په ټاټوبی کی هم ښځه تر نارینه ربړیږی. که چیری کوم ښوونځی موجود وی نو زوی ورلیږو او لور په کور کی کښینوو. دلور او زوی، خور او ورور او دمیړه او ماندینی تر منځ تو پیر له همدی ځای پیل کیږی چې لور له زده کړی لری پاتی کیږی .

که څه هم ځنی استثنا ګانی شته دی خو استثنا قانون نه ګڼل کیږی او زموږ په ټولنی مسلط قانون دادی چې جونه په ښوونځی کی له زده کړی محرومو و، په دی توګه د راتلونکو ننګیالو استعداد ونه شنډوو، په حقیقت کی د خپل بدن نیمه برخه فلجوو او دخپلو لاسونو د ننګ او د ټولنیز پرمختګ علمی او فنی بنسټونه ورانوو ځکه چې د ښوونځی څخه محرومی جونه د کسب دزده کړی او تحصیل دچانس تر لاسه کولی

نشی، په اقتصادی، علمی، ټولنیزو، هنری او سیاسی چارو کی فعالی ګډون کولی نشی، خور دورور همسنګر کیدلی نشی، دغلامی ځنځیرونه ماتولی نشی او په اوسنی عصر کی خو د ښوونځی نه له محرومو جونو ملالی جوړیدلی نشی.
دنارینه سره دبرابرو حقوقو نه دښځو محرومیت ددی اساسی علت دی چې جنګ سالاران او ځنی بی ننګه قوماندانان د دینی مقدساتو او ملی عنعناتو برخلاف ښځه مال بولی او د نورو په شان ئی چور کوی یو ئی وینځه او بل ئی په زور واده کوی او یائی په پیسو پلوری او په عزت او عفت ئی تیری د ځان مسلم او مقدس حق ګنی. داسی هم اوریدل کیږی چې ګوندی دبو کری په سرول او یا په کور کښینا ستل ښځی د وحشی باندونو له حملی څخه ساتی، خو څوک چې دا خبره کوی هیروی چې ملالی په میوند کی نه بو کره په سر اچولی وه او نه په کور کی کښیناستلی وه، بو کره په سر اچول یا په کور کی کښیناستل تیری مخه نیولی نه شی، له انسانی حقوقو محرومی خویندی دوحشی باندونو له تیری ځان ساتلی نشی. یوازی او یوازی د حقوقو برابری د انسانی ژوند امکانات برابروی. څکه چې زاتی استعداد او پښتنی ننګ له مخی زموږ هره خوریوه ننګیالی ده او هره پیغله ملالی ده چې دورورسره د حقوقو دبرابری په صورت کی دژوند هر سنګرته تللی شی دهر تیری مخه نیولی شی او دهر وحشی خوله ماتولی شی.
په دی څرګندونو دی ملا، میا او طالب هم نه په قاریږی څکه دوی باید تر ټولو په دی ښه وپوهیږی چې عرب دی که عجم دی، نر دی او که ښځه، دا ټول انسانان دی او د پروردګار په لوی دربار کی ټول د برابرو حقوقو خاوندان دي او خدای ج خو په دواړو جنسونو علم فرض کړی دی او فرمائی چې د زده کړی لپاره به چین ته هم ځئ. دا انسان دی چې دالله له او امرو سرغړوی او جونه له ښونځی منع کوی. په وطن ننګ په اولس ننګ دی او ښځینه جنس د اولس په سلو کی پنځوس جوړوی نو څوک چې په وطن او اولس ننګ کوی دا به نه هیروی چې خویندو او لورګانو ته به دورونو او زامنو سره برابر حق ور کوی. په دی توګه د اسارت زولنی ماتیږی، دمور حق په ځای ساتل دخور او ماندینی انسانی کرامت او عزت ساتل کیږی له دی لاری دلوی خدای رضا حاصیلیږی او دپښونولی محتوانوره هم شتمنه کیږی.

د خوشحال خان خټک دزوکړې دڅلور سوه یمی کالیزې په مناسبت نړیوال سیمینار

جرمنی، مونشن ګلاډبخ: د پښتو ستر کلاسیک شاعر دتوری او قلم دمیدان اتل خوشحال خان خټک په ۱۰۲۲ هـ ق کال زیږیدلی دی، چې دهجری قمری تقویم په اساس ئی په ۱۴۲۲ هـ ق کال کی دزیږیدو څلور سوه کاله پوره کیږی ·
د خوشحال فرهنګی ټولنې په ابتکار په ۱۴۲۲ هـ ق (۲۰۰۱ م) کال کی د پښتو د ستر کلاسیک شاعر خوشحال خان خټک دزو کړې دڅلور سوه یمي کالیزې په مناسبت دیو نړیوال سیمنیار د جوړیدو آواز تیر کال له پیښوره راپورته شو.
په آلمان کی دځینو فرهنګی ټولنو لکه: دپښتنو کلتوری ټولنی، پښتون کور، دافغانستان د کلتوری ودی ټولنی، دپښتنی فرهنګ دودې ټولنی، او د محمد صدیق روهی فرهنګی ټولنی (جرمنی څانګې) استازیو ته هم دخوشحال فرهنګی ټولنی دغه غوښتنه وړاندې شوه. دغو استازیو او ځینو آزادو فرهنګیانو دغه غوښتنه ومنله او دا ئی وټبیله چې د ۲۰۰۱ م کال دجون په میاشت کی به دخوشحال بابا دزوکړې دڅلورسوه یمي کالیزی په مناستب نړیوال سیمنار جوړوی. په دی مناسبت به علمی آثار خپروی·
باید ووایو چې خوشحال خان خټک دزیږیدو څلور سوه یمي کالیزی نمانځنه دپښتنو د ټولو علمی او فرهنګی موسسو اساسی وظیفه شمېرل کیږی·

نن مې زړه راته خفه خفه ښکاریږی څکه خپل ګلشن وطن می رایادیږی
اروپا کی که ښائسته وی ډیر ښارونه ماته کلي د وطن تری ښه ښکاریږی
ته د ټول جهان نه لوړئی ای وطنه ستا په خاوره کی ننګیال پښتون اوسیږی
ای وطنه زه د استا په نوم نازیږم ستا "سنګر" د ننګیالو می نه هیریږی
(سنګر)

د پښتنو / افغانانو نماینده جرګه پیښور

د شلمی صدئ اخر دی او د یوشتمی صدئ اغاز کیدونکی دی· انفارمېشن تیکنالوجي او کمپوټر ساینس ټوله نړۍ دیو کلی په شان راغونډه کړیده قومی سرحدونه او ریاستی سرحدونه قانونی وجود لری خو عملا د انفارمېشن تیکنالوجي او دتجارتی ملټی نیشنل کمپنیز په وړاندی دغه سرحدونه نابودی دا دلویو اتحادونو دوردی. ټوله دونیا قریباً په دی اتحادونو کښې راغونډه شویده.
ټول یورپ دصدو صدو دجنګونو رقابتونو او تجارتی مخاصمتونو باوجود نن یوه مسئله خپله کړیده او هم دیو پارلمان د جوړخت لپاره هلی ځلی کوی او په ټول یورپ کښې تجارت دسرحدونو دقیدونو څخه آزادی غواړی. خو ددی باوجود نن په ټوله دونیا کښې قامونه دژبې او کلتور په بنا خپل منتشر وحدتونه راغونډوی. او خپل قامی تشخص نور مخکښې بوزی.
که یو خوا ته چین چې ددونیا څلورمه حصه آبادی لری. هانګ کانګ ئی دځان سره رایوځای کړو او د تائیوان دیو کولو کوشش کوی، نو بل خوا دیوڅو لکهو مشرقی تایوانیانو وړی جزیری دخپلی آزادۍ په حق کښې ریفرنډم وګاټه.
دسویټ یونین دخوریدونه پس په مرکزی آسیا کښې قامونو دژبې او کلتور په بنیاد بیا خپل قامی ریاستونه قائم کړه. په دی منطقه کښې پښتون / افغان قام چې دبرصغیر او وسطی ایشا په مینځ کښې پروت دی همدغسی زېلی او منتشر دی.
دفرنګیانو نه وړاندی هر حمله آور (تیری کونکی) چې هندوستان ته راغلی دی نو د پښتون / افغان قام په درو را تیر شویدی افغانان که کمزوری وو او که طاقتور خو دهر غاصب سره په نره جنګیدلی دی. عن دا چې اوس په ماضی قریب کښې دسویټ یونین فوځونه افغانستان ته رانوتل نو افغانانو ورسره شپاړس کاله مسلسل جنګ او کړو. او هم دغه جنګ دسویټ یونین دخوریدو فوری سوب شو چونکه پښتون / افغان قام دهر حمله آور سره په نره جنګیدلی دی نو هر غاصب ددوی د کمزوری کولو او استحصال کوشش کړیدی· انګریز چې هندوستان ته دسمندر په لاره دجنوب نه

راغی او ټول هندوستان ئي ډیر په اسانه جولئ ته پریوتو خو چې دزار روس دمخ نیوی دپاره دافغانستان خاوری ته ننوت او تر اموسند پوری ئی ټوله خاوره لاندی کړه نو افغانان حسب روایت په جمی کښې د فرنګی خلاف راپاڅیدل ۱۳۷۳۴ فوځیان ئی په خورد کابل کې قتل کړه صرف یو ډاکتر برائډن ئي پریخودو چې لاړشی او په جلال آباد کښې دفرنګیانو بل جرنیل خبر کړی · دی واقعی انګریزان بیخی و ځورول او ددی پښتون / افغان قام دزور ختمولو دپاره ئی دانوی حربه استمال کړه چې داقام ئی جغرافیائی طور په څلورو حصو کښې تقسیم کړل. صرف دډیورنډنه بره علاقی ته ئي افغانستان اووئ نورو دری واړو حصوته ئي داسی نومونه ور کړه چې داصل سره ئی څه تعلق نه وو. یو حصه ته ئي N.W.F.P بلی ته ئی قبائیل (قبائلي علاقه) او دریمه برخه چې ور کښې زیاتر پښتانه اوسیدل برټش بلوچستان اووئ. داتقسیم په کال ۱۸۹۳ کښې شویدی او اوس یووشتمی صدئ ده· خو دا نومونړی قام هاغسی زېلی او تقسیم پروت دی دری حصی پاکستان کښې پیوست پرتی دی خو د آزادی نه ۵۲ کاله پس هم یو نه شوئ.
دی انتشار داقام په معاشی، کلتوری او سیاسی ډول د بدحالې سره مخامخ کړیدی. دا بدحالی یواځی د افغان قام په خرابئ نه تمامیږی بلکه دا ددی منطقی او ټولی ایشیا دخرابئ او فسادیو سوب دی ·
ددی قامی، علاقائی او عالمی فساد دلری کولو لپاره دا ضروری ګڼو چه دپښتون / افغان قام یوه درنه نمائنده جرګه راوغوښتی شی او کم از کم دوه دری ورځی دا مشران په دی یوه نکته د خپلی رائ اظهار او کړی. څکه د یوشتمی صدی په راتلو کی دپښتون / افغان قام مستقبل څه دی. چونکه دا به دټول پښتون قام یو نمائنده جرګه وی نو سیاسی تنظیمونو، لیکوالانو، ادیبانو ادبی ټولنو، دبار دصدراتو دانشورانو، پوهانو، مزدورانو، رهنمایانو، استاذانو طالب علمانو، دډاکترانو تنظیمونو، دافغان عالمانه او ښکاره شخصیتونو ته به رسائی کول غواړی. په دی وجه دا به دیوی پارټی یا ګوند د جنډې (بیرغ) یا منشور دلاندی نه وی.
مونږ صرف ددی خلمت پیل کوو. دی لړ کښې دټولو تنظیمونو مشرانو، عالمانو، او پوهانو ته داخواست کوؤ چه دوي ددی جرګی دانعقاد (جوړولو) نه وړاندی لږ وخت

اوباسی اودی جرگی دانعقاد په انتظامی او دلستقبالیه کمیټو کښې مونږ سره دمشرانو په حیث شریک شی اؤ دا اهمه قامی فریضه په خپلو کوششونو سرته ورسوی • چونکه دا یو ډیر مهم کار دی په دی وجه دجرگی دانعقاد نیټه مونږ نشوی ټاکلی. دی سلسله کښې به مونږ ه دی ټولو مشرانو ته لیکلی عرضداشت وړاندی کوو او چې دهغی ځوابونه راشی، نو دهغی په رڼرا کښې به دجرگی دانعقاد تاریخونه مقرر شی.
په اخره کښې مونږ حکومت پاکستان او حکومت افغانستان ته داخواست کوؤ چه ددی قامی المیې دهوارولو په لړ کښې فوری طور گامونه واخلی چه دډیورنډ د کرښې دواړه طرف ته پښتون قام ته بغیر دپاسپورټ او کاغذاتو څخه دتګ راتګ اجازت ور کړی. او دواړه اړخونو افغانانو ته په تجارت ټولی پابندیانی لری کړی. ځکه چه دډیورنډ کرښه نه دا چې یو قام په منیځ بیل کړی دی بلکه یوه یوه قبیله او یو یو خاندان ئي په مینځ نیم کړی دی.

محمد افضل خان

مرکزی صدر پښتونخوا قامی پارټی

زما ځوانی ډول کوی

زمـا ځوانی ډول کوی د پښتـونـوالـه سره — زه په پښتو او پښتونوالی باندی سر ورکـــوم
زمـائی ختـه لمده کړې دغیرت په اوبـو — بـی همتی لاژمه نه ده زما له شـانـه سـره
دوطن مینـه مې رودلی ده دمــور په شودو — اوس ئی خدمت ته یم حاضر له ټینګ ایمانه سره
دغیرت تـوره مې نـیـولی ده پـخـلپو اوږو — دسـربازی میدان له وړم توره له ځانه سره
روح مې په تن کښې اسوده وی استقلاله سره — زما ځوانی ډول کوی د پښتنوالـــه سره
په ژوندانه کښې چاله کله خپل سنگر ورکوم — زه په پښتو او پښتونوالی باندې سرور کوم
قربان قربان مې دا ځوانی شه زر کرت له وطن — خو د وطن دا استقلال دې ترقیا مت وی زما
زه "ملـنگ جان" به هله سیال شمه د سیاله سره — زما ځوانی ډول کوی د پښتـنـوالـه سره
مـبـارکی به خپل پردی ته په بستر ورکـوم — زه په پښتو او پښتنوالی باندې سـر ورکوم

(ملی شاعر ملنگ جان)

پریس ریلیز

جرمنی: ۲۱ نوامبر ۱۹۹۹

جرمنی: د Presidential Secretariat of PSDP دفتر خبر: دپښتون سوشل ډیموکراتیک گوند (PSDP) مشر ډاکتر کبیر ستوری په روم کی دافغانستان د پخوانی پاچا محمد ظاهر خان له خوا رابلل شوی غونډه وغندله •
ستوری وویل: دهغه وخت راهیسی چی د طالبانو تحریک په افغانستان کی دځواک (قدرت) واگی په لاس کی اخستلی دی د ایران له خوا په مختلفو بڼو کی ددی نا کامه هڅه کیږی چی د مسعود او ربانی سره یو ځای د طالبانو په مقابل کی متبادل امکان پیدا کړی نو ددی هدف دپاره ئی یو ځای او بل ځای دغونډو او ډلو په جوړولو پیل کړیدی چی د افغانستان د پخوانی پاچا محمد ظاهر خان د نوامبر د میاشتی په ۲۲ نیټه د لوی جرگی د تیاری غونډه د همدی هڅو (کوششونو) د څنځیر کړی ده •
محمد ظاهر خان په ۱۹۱۴ ع کال کی پیدا شوی او په ۱۹۳۳ ع کال کی پاچا شوی او په ۱۹۷۳ ع کال کی د محمد داؤد خان له خوا د ځواک (قدرت) څخه لیری شوی دی او د افغانستان د پاچاهی څخه ئی رسمی استعفا کړی ده (چی د استعفا اسناد ئی ما سره موجود دی) ددی صلاحیت او واک نه لری چی لویه جرگه راوغواړی• لویه جرگه یوازی د هیواد (ملک) مشر چی هغه امیر المومنین ملا محمد عمر دی راغوښتلی شی •
ده وویل چی محمد ظاهر خان نژادی پښتون دی خو په پښتو نه پوهیږی او په خپله څلویښت کاله پاچاهی کی دده سیاست د ایران سره په دوستی ولاړ وو او د پاکستان د جوړیدو په وخت کی محمد ظاهر خان د ۱۴ کالو راهیسی په افغانستان کی واکمن وو چی د پاکستان سره ئی سفارتی تعلقات ټینګ کړل او پدی توگه ئی د پښتنو ویش پوخ کړ او د بلی خوائی ورسره دښمنی را اخستی وه چی دا دواړه کارونه د پښتنو د ټکولو او ویشلو دپاره وو ځکه چی د پښتنو په وحدت کی ده خپل قدرت ته زوال لیده • دا اوسنی هڅه ئی د ایرانی انډیوالانو په سپارښت د مسعود او ربانی سره یو ځای د پښتنو په ضد د دسیسی (توطیې) څخه بل شی نه دی •
ستوری په افغانستان باندی د ملگرو ملتونو (اقوام متحده) د امن د جرگی له خوا الگول شوی بندیزونه هم وغندل او وی ویل چی دا دریږو (ستونزو) د حل دپاره معقوله لار نده • ملگرو ملتونو ته پکار دی چی نور د حق څخه ستر گی پټی نه کړی او د طالبانو حکومت چی د کابل په شمول د افغانستان په سلو کی د نوی (۹۰) څخه په زیاته برخه کی ئی د سر، مال او ناموس امن راوستلی دی په رسمیت وپیژنی (تسلیم ئی کړی) او د هغوي سره د گډ کار او خبرو دلیاری د ربږو او ستونزو حل و گوری • یو اړخیز

بندیزونه دجگړی د اوږدوالی مانا لری او افغان اولس چی هسی هم اوږدی جگړې زړبلی او ځورولی دی نور هم لا پسی زړبی•
ده دی ته هم گوته ونیوله چی طالبانو ته اوس د قام او ملک زمه واری پغاړه ده نو د نوی عصر د تقاضو سره سم گامونه اخستل او د اسلامی عنعنی په خوا کی په ملی دود دستور ولاړه ډیر گوندیزی او لسولی ته پاملرنه د قام ارزو او د هیواد او منطقی د ټینګښت، ارامی او ابادی ښبه ده•

دغنی خان په یاد ••••• د ۲۰ مخ پاتی برخه

دپښتون ځلمی مشر او ښسټ ایښودونکی غنی خان یو ډیر اړخیزه شخصیت وو لیکوال، شاعر، فیلسوف، مصور، انځورگر او سیاست مدار وو، او پدی ټولو برخو کی د بې ساری توان خاوند وو • غنی خان نه یوازی د پښتونخوا په دننه کښې د پوهانو او لیکوالانو پاملرنه ځانته را اړولی ده بلکه د پښتونخوا بهر پری هم ډیری لیکنی شویدی. غنی خان د شخصیت په هر اړخ باندی ډیرو خبرو ته اړتیا ده نو ځکه دغنی خان په ژوند، فکر، لیکوالی او فلسفی نور څه نه وایو اوده ته خپله وار ورکوو چې دخان په باره کښې څه وائي :

غـنـی غـنـی ته

مــاوی یــار څه بی اندازه غـوندی ئـــی — ادب دی در کی کم زبان درازه غوندی ئـــی
قصه ده گډه وډه نه سم خان شوی نه ټوقی شوی — خو ته دی دوه پیازو کښې څه دری پیازه غوندی ئی
پټی دی وران ویجاړ دی او کړی وړی دی پولی — کری پکی گلـونه حُسن سازه غـوندی ئـــی
لینده دی ماته گوډه او شهل مهل دی غشــي — په وړی خیـتـه موړ او بی نـیـازه غوندی ئی
که رنگ وی که تراش وی که چاریته که بدله — په خپـله لار روان ئی بی اوستازه غوندی ئی
په مینه ئی مین او خدای ته پلار او جانان وائی — دا ځکه خو بـی تـوله بـی اندازه غوندی ئی

غنی خان د ۱۹۹۶ ع کال د مارچ دمیاشتی په پنځلسمه نیټه په پیښاور کښې په روغتون کښې ددی دنیا څخه ستر گی پټی کړی او د مارچ دمیاشتی په شپاړسمه نیټه په اتمانزو کی په خپله پلرنۍ هدیره کښې خاورو ته وسپارل شو. غنی خان که څه هم جسمانی ز مونږ نه بیل شویدی خو پښتنی نړی ته ئی دومره ارزښتونه پریښودلی دی چې تل به دده یاد تازه ساتي. روح دی ښاد وی

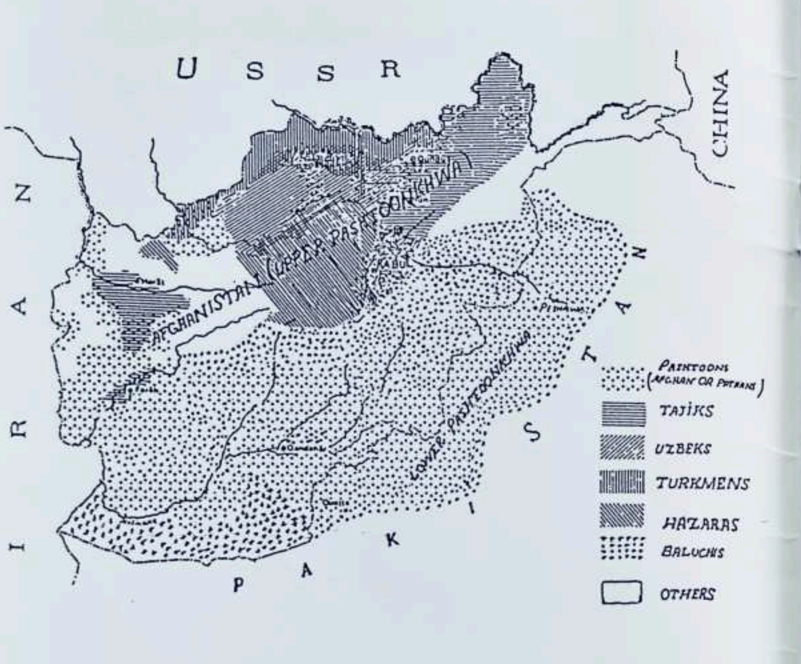

که سپوره وي که پوره وي نو په شریکه به وي

﴾باچا خان﴿

Das Brot, ob belegt oder trocken, wird unter allen gemeinsam aufgeteilt.
(Batscha Chan)

Buttered or unbuttered bread will be common.
(Bacha Khan)